

De Standaard



BRUSSEL-CENTRAAL ARIANE BAZAN & THOMAS GUNZIG

'Ik weet niet of we als mensen in staat zijn om het beter te doen'

We zijn monsters en psychische ziektes bestaan niet, vindt biologe en psychoanalytica Ariane Bazan. Mentale veerkracht heeft schrijver Thomas Gunzig gered. Niets in hun ontmoeting blijft onschuldig. 'Wat een speciaal interview. Daalt het niveau als we de lift nemen?'

Door Kasper Goethals en Griet Plets Foto's Jan Rosseel
Zaterdag 8 augustus 2020 om 3.25 uur



<p>Bazan: 'Maar als mevrouw vertrekt zonder iets fundamenteel op te lossen, maakt ze in haar volgende relatie misschien precies hetzelfde mee.' </p>

Bazan: 'Maar als mevrouw vertrekt zonder iets fundamenteel op te lossen, maakt ze in haar volgende relatie misschien precies hetzelfde mee.' ©

'Oh, magnifiek', zegt Thomas Gunzig (49) als hij uit de lift komt. Hij verkent de hoeken van het dakterras van het Shellgebouw en maakt foto's van het uitzicht. 'Dit is Brussel, je moet het niet mooier willen maken dan het is. Grijs en rommelig, maar ook spectaculair.'

'Vind je het mooi? Mijn vriend vindt het hier lelijk, hij begrijpt niets van de stad', zegt Ariane Bazan (51). Ze staat aan de balustrade, haar krullen en rok dansen in de wind. De psychoanaliste heeft zich ingelezen over haar interviewpartner. Gunzig daarentegen kent Bazan nog niet en begint met dezelfde humor als in zijn wekelijkse radiocolumn voor de RTBF. Zij blik glijdt over de sofa's met roze kussens, de negroni's en gepekeld hapjes. 'Indrukwekkend, hoor', zegt hij. 'In Wallonië zou ik eerder natte boterhammen verwachten.'

We spreken Frans. Zij is tweetalig opgevoed, hij spreekt geen Nederlands. Als we over de lockdown praten, hebben we het over le confinement. Dat is precies hoe Gunzig de eerste coronagolf heeft ervaren, als een onvrijwillige opsluiting. Al na een paar minuten haalt de romancier, bokser en scenarist uit naar de geprivilegieerde middenklasse die lyrisch deed over de periode van rust en reflectie. 'Al die verhalen over meer tijd voor yoga en boeken, daar werd ik boos van.' Hij vertelt dat zijn vriendin en hij bijna geen spaargeld hebben, alles wat ze verdienen geven ze uit. In een krap appartement met drie kinderen van acht, vijftien en achttien bracht de pandemie vooral spanning. 'Met adolescenten in een huis zonder tuin kon het kleinste kiezeltje in een schoen de boel doen ontploffen. C'était chaud, quoi – ik wilde als tiener ook de hele tijd weg van mijn ouders. Bovendien kon ik niet genieten terwijl een golf van dood en verdriet over het land raasde. Ik was van alles en iedereen afgesloten, het heeft me niet gelukkig gemaakt.'

'Ik was tijdens de lockdown van alles en
iedereen afgesloten, het heeft me niet
gelukkig gemaakt'

Thomas Gunzig

'Geluk? Dat is volgens mij niet de zin van
het leven. Dat komt eerder toevallig langs'

Ariane Bazan

Bazan trekt een wenkbrauw op. 'Geluk? Dat is volgens mij niet de zin van het leven. Dat komt eerder toevallig langs.'

De hele avond zal ze de wortels van het persoonlijke en maatschappelijke denken opzoeken. Niets blijft onschuldig, alles moet worden uitgepluisd. Ze zal hem als vanzelf meenemen via haar jeugd naar de zijne. En naar die van hun grootouders en de geschiedenis van het verscheurde België. Als klein meisje wilde ze de wereld al veranderen. 'Het is een vorm van megalomanie die ik nog altijd heb', lacht ze. 'En als je de wereld wilt veranderen, heb je geen tijd voor afleiding. Niet voor geluk en zelfs niet voor een goed boek.' Al heeft de hoogleraar, die binnenkort de ULB ruilt voor de universiteit van Nancy, met

de jaren geleerd dat je op zondag gerust mag genieten van een wandeling met je geliefde. 'Aan het eind van je leven moet je ook geleefd hebben.'

Waar kwam die megalomanie vandaan?

Bazan: 'Ik kan hier meteen over mijn eigen psychoanalyse beginnen. (lacht) Mijn ouders waren een hecht koppel en als baby kwam ik op de tweede plaats. Dat heeft mij op jonge leeftijd een heel onafhankelijk en beschouwend kind gemaakt. Ik heb als peuter ook een paar accidents de la vie gehad – ik begon scheel te kijken, kon niet meer recht lopen en niet meer spreken, allemaal tegelijk. Terwijl andere kinderen buiten speelden, moest ik op een witte lijn leren lopen. Om dat te compenseren ben ik gevlucht in het cerebrale. Op mijn twaalfde stelde ik me als doel om werkelijk alles te begrijpen, vanaf het begin der tijden tot vandaag. Ik legde mappen aan over geschiedenis, wetenschappen, kunstgeschiedenis en politiek – die heb ik nog steeds. (lacht) Zo wilde ik de wereld redden. Maar jij hebt toch ook iets meegemaakt als kind, Thomas? Had jij geen dyslexie?'



<p>Gunzig: 'Ik zou het einde van België een nederlaag vinden, maar het is zoals in een huwelijk. <i>Si madame veut partir</i> ...' </p>

Gunzig: 'Ik zou het einde van België een nederlaag vinden, maar het is zoals in een huwelijk. Si madame veut partir ...'

Gunzig: 'Er zijn wel wat parallellen in onze parcours. Op mijn vijfde of zesde zei een psycholoog van het PMS dat ik niet mee zou kunnen met leeftijdgenoten. Daarna zei een tweede, belangrijkere psycholoog

in het Sint-Pietersziekenhuis tegen mijn ouders: "Mevrouw, meneer, uw zoon, dat zal niet gaan. Hij is een beetje dom." (knipoogt naar Bazan) Psychologen hebben het altijd op mij gemunt gehad.'

Hoe reageerden uw ouders?

Gunzig: 'Ze hebben zich neergelegd bij het oordeel van de wetenschappers en mij naar het bijzonder onderwijs gestuurd. Ik heb daar zes jaar gezeten, mijn hele lagerschooltijd, tussen kinderen met beperkingen, tics en agressieproblemen. Ik herinner me klasgenoten die niet konden lopen of praten en alles kapot gooiden. Terwijl ik rustig en vriendelijk was en alles begreep wat ze mij wilden leren. Ik was altijd de eerste van de klas, maar als je een jongen zes jaar lang in zo'n plek dropt, denkt hij dat de hele wereld zo is en dat hij zelf vreemd is.'

Hoe ontsnap je daaraan?

Gunzig: 'Toen ik in het middelbaar weer naar een "normale" school mocht, had ik de bagage niet. Het was altijd met de hakken over de sloot. Gelukkig bood de literatuur mij een schitterend toevluchtsoord. Als ik me alleen voelde, gepest en zonder vrienden, kon ik toch nog formidabele avonturen beleven in boeken. Al op heel jonge leeftijd ben ik gaan genieten van de verbeelding die je ervaart bij lezen en schrijven.'

Allemaal monsters

'Is de irrationaliteit van de antiracistische opstand nu ook niet logisch? Het kolonialisme was zo gewelddadig en zwaar irrationeel'

Ariane Bazan

Net als Bazan wil Gunzig al zijn hele leven revanche nemen op zijn jeugd. Aan de universiteit stond hij om 4 uur op om een paar uur te schrijven voor de lessen begonnen. Hij won prijzen en van zijn boeken verkoopt hij telkens tienduizend exemplaren. En om zijn 'kleine, nietige en ziekelijke lichaam' – zoals hij het noemt – te overstijgen, deed hij gevechtssporten. Hij bokste, haalde een bruine gordel in karate en doet aan Braziliaans jiu-jitsu. 'Ik heb geleerd dat een klap krijgen niet het einde van de wereld is.'

Bazan: 'Voor mij was Darwin lezen de openbaring in die periode. Wat altijd onverklaarbaar had geleken, bleek toch logica te bevatten. Ik ging biologie studeren en doctoreerde, maar dat werd een intellectuele ontgoocheling.'

Waarom?

Bazan: 'De methodologie en de onderzoeksvragen waren ontzettend afhankelijk van de tijdgeest. Wat op dat moment in de mode was, kreeg geld en middelen. Dat vond ik niet rationeel. Ik kon een postdoctoraat doen in Antwerpen en verantwoordelijkheid krijgen over een lab, maar ik was bang dat dat niet zinvol zou zijn. Dus heb ik eerst nog psychologie geprobeerd aan de UGent. Tijdens de eerste les psychoanalyse is mijn wereldbeeld gekanteld. Er wordt veel op het vakgebied neergekeken, soms op de meest kinderachtige wijze door mensen die de diepere betekenis niet begrijpen of vulgariseren – "je

gaat met je moeder trouwen en je vader vermoorden” – maar het hield juist veel meer steek voor mij. Er werd onderzocht hoe ideeën vorm krijgen, hoe de vorm van taal en woorden een psychologisch effect heeft. Ik vond er dezelfde rationaliteit als bij Darwin en ben erin getuimd.



<p>Bazan: 'Op sleutelmomenten moet er iemand zijn die in je gelooft. Er moet iemand zijn die zegt: je hebt nog niets verwezenlijkt, en toch geef ik je krediet.' </p>

Bazan: 'Op sleutelmomenten moet er iemand zijn die in je gelooft. Er moet iemand zijn die zegt: je hebt nog niets verwezenlijkt, en toch geef ik je krediet.' ©

Ondertussen heeft Bazan de droom die ze als twaalfjarige had, bijgesteld. 'Breinonderzoek kan het menselijk gedrag niet doorgronden, dat is de rol van de psychologie. Maar psychologie vermag niet alles: mensen zullen ook steeds onredelijk blijven. Het ideaal van de verlichting moet bijgesteld worden: al is het cruciaal om naar redelijkheid te streven, het is onredelijk om van redelijkheid uit te gaan. We zijn allemaal monsters. Als we daarmee aan de slag gaan, kunnen we er wel weer het beste van maken.'

Allemaal monsters, het is Bazans belangrijkste overtuiging. Men staart zich volgens de psychoanaliste blind op de biologische en sociale factoren in de menselijke aard, ten koste van het mentale niveau met zijn transgressieve neiging, maar ook met ruimte voor veerkracht en verandering.

Bazan: 'Ik ben vrij pessimistisch, maar wie weet maken we ons die gedachte eigen van het mentale met die onherleidbare neigingen en dwingt het ons tot een zekere nederigheid. We hebben in de geschiedenis al een paar zulke emancipatorische momenten meegemaakt. Ik denk aan Copernicus, Galilei, Darwin, Freud en ...

... en Bazan?

'Gelukkig bood de literatuur mij een
schitterend toevluchtsoord. Als ik me alleen
voelde, gepest en zonder vrienden, kon ik
toch nog formidabele avonturen beleven in
boeken'

Thomas Gunzig

Bazan: 'Voilà! Zoals je kunt zien: ik ben nog steeds compleet megalomaan. (bulderlacht)'

Gunzig: 'Oh, maar ik wil als schrijver ook wel in een rijtje worden gezet met Homerus en Gabriel García Márquez, hoor.'

Bazan: (opnieuw ernstig) 'Ik ben ervan overtuigd dat het ethisch een enorme stap vooruit zou zijn als we, door dat falen van de neurowetenschappen om alles te begrijpen, de overgang kunnen maken van het biologische naar het mentale.'

'Fysieke en psychische ziektes kun je niet
zomaar in dezelfde categorie plaatsen. Om
heel provocatief en controversieel te zijn,
zou ik zeggen: er bestaan geen psychische
ziektes'

Ariane Bazan

Daarom verzet ze zich tegen de legalisering van euthanasie bij psychisch lijden. 'Fysieke en psychische ziektes kun je niet zomaar in dezelfde categorie plaatsen. Om heel provocatief en controversieel te zijn, en dus per definitie een beetje incorrect, zou ik zeggen: er bestaan geen psychische ziektes. Er zijn mentale ongemakken en psy-

chotische structuren, maar dat is niet hetzelfde als "ziek zijn". Iemand kan psychotisch zijn en niet lijden, iemand kan stemmen horen en toch sociaal geïntegreerd zijn. Ik ben niet tegen de psychiatrie, niet alle aandoeningen zijn hetzelfde, maar het hoeft je identiteit niet te bepalen.'

Tijdens het assisenproces over de dood van Tine Nys werd Ariane Bazan als externe expert geraadpleegd. Ze verklaarde in de rechtbank dat ze aanwijzingen vond in het dossier die erop wijzen dat Nys geen autisme had. Dat deed stof opwaaien, ze maakte er vijanden mee onder vrienden en collega's. Het maakt haar nog steeds emotioneel.

Bazan: 'Ik ken het dossier uit mijn hoofd. Tine Nys dacht: het zal nooit beter gaan met mij, dit is mijn diagnose. Maar wie zegt dat? Ze had geen autisme, de twee tests waren negatief. De veerkracht van het mentale niveau wordt altijd vergeten. Een kleine gebeurtenis, een blik of een steunbetuiging kan je hele leven veranderen.'

Zo makkelijk gaat dat toch niet?



Bazan: 'Jij hebt allerlei problemen gekend in je leven, Thomas, ik ook. En ik heb op een zeker moment het geluk gehad om eruit te komen. Jij toch ook?'

Gunzig: (knikt) 'Dat heeft te maken met mentale veerkracht, denk ik. Als ik niet de aandrang had gevoeld om aan die vreemde plek te ontsnappen waar ik was neergepoot, dan zou ik daar nog altijd zitten. Is dat geluk hebben met wie je bent of ligt het aan dingen buiten jezelf? Een samenspel van beide, denk ik. Die paar mensen die zeiden: "Tiens, zo dom ben je nog niet", die hebben zeker geholpen.'

Bazan: 'Er is zeker van alles wat binnen in onszelf gebeurt. Maar op sleutelmomenten moet er iemand zijn die in je gelooft. Er moet iemand zijn die potentieel ziet en zegt: je hebt nog niets verwezenlijkt, en toch geef ik je krediet. Ça peut faire basculer les choses.'

U hebt allebei geen psychische ziekte. Is het niet paternalistisch om te geloven dat iedereen overal uit kan raken?

'De politiek is het omgekeerde van de
verbeelding. Op cultuurgebied wordt een
wanbeleid gevoerd. Het geldt dat je
investeert in cultuur betaalt zich altijd
terug, maar nu laten we kunstenaars
verrotten'

Thomas Gunzig

Bazan: 'Het is een ethische kwestie om niet mee te gaan in dat determinisme, noch op sociaal, noch op biologisch vlak. Iemand met een beperking wordt misschien 102 jaar, een fanatieke sporter valt misschien op zijn 40ste dood. Niets staat vast in dit leven. Juist daarom mogen we mensen niet opsluiten in een diagnose. Zeker in het geval van autisme moet je opletten: er wordt gesproken over een spectrum, zo wordt het moeilijk om te bewijzen dat je het níét hebt.'

Gunzig: 'En uiteindelijk kun je alsnog zelf beslissen om er een eind aan te maken. Ik ben het met je eens dat we dat niet in de wet moeten inschrijven.'

Bazan: 'Dat is een groot taboe in Vlaanderen.'



<p>Gunzig: 'Het is heel moeilijk voor het ego om je neer te leggen bij een zekere middelmatigheid.'</p><p>Bazan: 'Daar hoef je je niet bij neer te leggen.' </p></p>

Gunzig: 'Het is heel moeilijk voor het ego om je neer te leggen bij een zekere middelmatigheid.'

Bazan: 'Daar hoef je je niet bij neer te leggen.' ©

Gunzig: 'Oh ja? Er zijn veel momenten in mijn leven geweest waarop ik op het punt heb gestaan. En misschien zal me dat nog overkomen. De wetenschap dat je door het venster kunt springen als je er echt genoeg van hebt, je le trouve assez merveilleux.'

Het einde van België

Het begint zacht te regenen, maar het gesprek gaat door. Net voor de druppels te dik worden, gaat het over de toekomst van België. Bazan was net jarig, op de nationale feestdag, maar voor het land viel er weinig te vieren.

Bazan: 'Er is nu een toenadering tussen de PS en N-VA, maar dat lijkt me eerder het begin van een vriendschappelijke scheiding van België dan een doorstart. Je ziet bij allebei een regionalistische reflex. De historische malaise flamand leidt tot een nationalistische beweging met extreemrechtse uitlopers, maar je hebt aan Franstalige kant een even gepolariseerde afkeer van het noorden. Ze maken het elkaar, op een paar uitzonderingen na, onmogelijk om te praten.'

De regen dwingt ons naar beneden voor het diner. In de lift, zonder Bazan, trekt Gunzig grote ogen. Ze fonkelen. 'Ik moet opletten vanavond, wat een speciaal interview. Daalt het niveau mee met de etages of blijft het zo?'

Ervaart u een afkeer voor Vlamingen in Wallonië of Brussel?

Gunzig: 'Mensen in mijn omgeving zijn sterk gekant tegen de N-VA en het Vlaams Belang – ik heb ook mijn bedenkingen bij die partijen, maar dat is eerder antinationalistisch dan anti-Vlaams. Ik werk veel met Vlamingen samen en dat is altijd super. Jullie zijn als neven die we te weinig zien: niet helemaal zoals wij, maar met veel gelijkenissen en dingen die we delen.'

Bazan: 'De uitdaging is niet om samen te leven met de open, linkse Vlamingen uit de cultuursector. De uitdaging wordt om met alle Vlamingen voort te doen. Het is zoals de Béatrice Delvaux van Le Soir zei. De uitspraak van Jan Jambon dat de collaborateurs "hun redenen" hadden, was schokkend voor veel mensen in Wallonië, maar mag niet het einde van het gesprek zijn. Daar moet het juist beginnen. Franstalig België heeft ook een verantwoordelijkheid om aan de relatie te werken.'

Gunzig: 'Ik ben nogal pessimistisch, ik denk dat de separatistische krachten in Vlaanderen zich intussen goed geïnstalleerd hebben, met de politieke legitimiteit van verkiezingsoverwinningen. Het vraagt nog een paar technische ingrepen om België los te koppelen. Aan Franstalige kant is dat besef er al, denk ik. Bij de PS hebben ze hun rouw om het einde van België al gehad en kijken ze naar de toekomst. Ik vind dat een nederlaag, maar het is zoals in een huwelijk. Si madame veut partir ... Ik ga er niet voor liggen.'

Bazan: 'Maar als mevrouw vertrekt zonder iets fundamenteel op te lossen, maakt ze in haar volgende relatie misschien precies hetzelfde mee. Ik denk dat Vlaanderen zijn geschiedenis onder ogen moet komen, anders zal het altijd weer terugkeren naar de onverwerkte ervaringen van de Tweede Wereldoorlog. En Franstalig België kan alleen helpen door te proberen te begrijpen, in plaats van verder te polariseren door zich fundamentalistisch af te keren.'

De worsteling van Vlaanderen met zijn trauma's is persoonlijk voor Bazan. Haar grootvader was een nazisymphathisant. Na de oorlog werd haar grootvader gevangengezet en haar grootmoeder kaalgeschoren, terwijl het meubilair vernield werd voor de ogen van Bazans moeder, toen vier jaar oud, en de rest van de familie.

Bazan: 'Op de twintigste verjaardag van de dood van mijn oom Johan Anthierens kreeg ik de vraag of ik de archieven wilde zien. Het gesprek daarover met mijn ooms en tantes is meteen ontploft. Ze zijn gekwetst, ik ook. Dat is haast niet op te lossen. Ik ga de archieven nog op persoonlijke titel bezoeken, dat is mijn recht. Maar de discussie over wat ik daar zal lezen zullen we niet kunnen hebben. De vertaalslag maken naar hun lijden is geen simpele formule die je kunt toepassen. Toch mag je je niet van hen afkeren.'

'Voor mij is het ook persoonlijk, maar dan helemaal omgekeerd', zegt Gunzig. Zijn grootvader was extreemlinks en Joods, zat in het verzet in Brussel en werd gedeporteerd naar Mauthausen. Tijdens de productie van een Netflixdocumentaire, vijf jaar geleden, dook een foto op van zijn lijk in het kamp. Gunzig haalt zijn telefoon boven. Op een korrelige zwart-witfoto zien we een lichaam in gestreepte kleren, levenloos in de modder. 'Mijn vader kreeg de foto met de post. Dat beeld heeft hem in zekere zin gebroken.'

Was de oorlog nog aanwezig in jullie jeugd?

Gunzig: 'Toch wel. Elke woensdagmiddag paste mijn grootmoeder op ons. Ze sprak over de Spaanse brigades en het verzet. Mijn vader sprak er minder over. Zijn herinnering is vooral die van het einde van de oorlog, toen de treinen terugkwamen van de kampen en hij wekenlang vruchteloos wachtte op zijn vader. Hij had ondergedoken geleefd bij twee oude vrijsters, een oer-Belgisch duo dat de hond koffie gaf.'

Bazan: 'Het onwaarschijnlijke huwelijk van mijn ouders maakte dat de geschiedenis er altijd was. Mijn moeder, de Vlaamse uit een zwart nest, was getrouwd met een extreemlinkse Franstalige Brusselaar. We keken tv en mijn vader maakte zich boos op de Vlamingen. De dag erna kwam de familie van zijn vrouw eten en kookte hij voor hen. En ze zagen elkaar graag, de schoonfamilie en hij, ondanks grote dispuuten. Misschien zitten daar wel antwoorden over hoe we hieruit raken, want in die relatie zat heel België vervat.'

Gunzig: 'Misschien moeten Vlamingen en Walen massaal met elkaar trouwen als oplossing voor België. Waarom hebben we daar niet eerder aan gedacht? We organiseren een groot festijn!'

Bazan: 'Dat is wat het huwelijk vermag.'

Gunzig: 'Mijn ouders waren ook een onwaarschijnlijke match. Mijn vader begon een gezin met een kleine, blonde Nederlandse vrouw met blauwe ogen. Haar enige herinnering aan de oorlog was een SS'er die zich in een station over haar heen boog en zei: "Wat een mooi kind." Dat mijn vader net voor haar viel, zal ook wel voer voor psychoanalyse zijn.'

Bazan: (lacht luid) 'Ongelofelijk.'

Gunzig: 'En de vader van mijn moeder was een racist en een antisemiet. Ik herinner me dat we als kind bij hem gingen eten en hij dingen zei als: "Stel je voor, opgroeien in een wereld vol negers en Joden, wat een horror." Maar wij lepelden braaf onze soep naar binnen en noemden hem opa.'

Een kleine Hitler

Thomas Gunzig maakt al twaalf jaar radiocolumns van drie minuten voor de RTBF, vaak over netelige kwesties. Vlak voor het zomerreces blikte hij zijn 737ste aflevering in. In de aflevering daarvoor waagde hij zich aan Black Lives Matter. De standbeelden van Leopold II hoeft hij niet neer te halen, betoogde hij. 'Zelfs een kleine Hitler aan het Centraal Station zou van mij mogen blijven staan.'

Hoe is die uitzending ontvangen?

Gunzig: 'Ik heb iedereen tegen me in het harnas gejaagd. Ik kom in dat bulletin terug op de verwerpelijke koloniale geschiedenis van België. Dus ik heb koloniale nostalgici over me heen gekregen. Maar ik heb ook activisten boos gemaakt. Er waren beledigingen, bedreigingen en kritiek op sociale media. De oude kolonialen negeerde ik gemakkelijk, maar de antikoloniale activisten waren subtieler. Zij vonden dat ik te wit ben om daarover met legitimiteit te spreken, ondanks mijn Joodse krulletjes.'

Wat deed dat met u?

Gunzig: 'Ik ben een oude antiracist, het kan me niet schelen welke kleur je hebt, ik heb vrienden van allerlei origine, we werken samen en gaan samen op vakantie. Vroeger noemden we dat "kleurenblind", dat leek het ideaal, maar dat valt nu heel slecht. Je hebt een heel nieuwe woordenschat, van wit privilege tot femmes racisées, en dat brengt mijn overtuigingen in de war. Ik dacht dat alleen racisten zich op ras focussen, dat je dat toch niet zelf gaat doen. Ik heb het lastig als ik het recht niet meer heb om te spreken. Dat raakt aan mijn vrijheid.'

Is het niet gewoon eens aan iemand anders om te spreken?

Gunzig: 'Er zijn talloze gevolgen van racisme, mensen vinden geen appartement en geen werk. Dat is een sociale strijd die we samen moeten voeren. Black Lives Matter is een soort revolutie, een bewustwording. En je ziet in alle revoluties, van de Franse via de Russische tot #MeToo, dat de extreme stemmen snel de bovenhand nemen. Dat dreigt dan al snel totalitair te worden. Het lijkt me een nederlaag van het antiracisme als we ons op wit privilege focussen, alsof een witte en een zwarte elkaar nooit meer zullen kunnen begrijpen.'

Kan een witte echt begrijpen wat het is om zwart te zijn?

Gunzig: 'Dat is bij uitstek wat een schrijver probeert te doen. Zich in de plaats stellen van een vrouw uit de middeleeuwen, van een zwarte slaaf of een man in de toekomst. Dat is een van enige dingen waarin ik radicaal geloof. Die oefening in verbeelding is de essentie van mijn werk. Ik zal luisteren als zwarten een appel doen om gehoord te worden, maar ik zal me evengoed verzetten tegen iedereen die de kunst van inleving probeert te delegitimeren.'

Bazan: 'Ik ben het met je eens. Blijven spreken, over alles, of toch zoveel mogelijk, is de enige weg. Maar is de irrationaliteit van de antiracistische opstand nu ook niet logisch? Het kolonialisme was zo gewelddadig en zwaar irrationeel. Het is een logische tegenreactie die we aan onze geschiedenis te danken hebben, dat is niet na een paar generaties plots voorbij. Zo denk ik ook dat we de manier waarop we Afrika nu laten stikken later cash zullen betalen.'

'Jij hebt toch ook eens gezegd dat wie rijk is opgegroeid nooit echt zal begrijpen wat het is om te weinig geld te hebben? Misschien moeten we aanvaarden dat we het inderdaad nooit zullen begrijpen wat het is

om zwart te zijn, maar dat betekent niet dat je er niets meer over mag zeggen als je dat nodig vindt. We zijn allemaal monsters, we zijn allemaal racisten.'

Maar niet iedereen kan daaraan ontsnappen.

Bazan: 'Racisme is een ingewikkeld probleem, omdat het zich op twee verschillende vlakken afspeelt, op het sociale en het mentale. Op het mentale niveau zijn we allemaal racistisch en allemaal slachtoffers van racisme. Maar dat mag nooit een excuus worden voor de uitbuiting en ongelijkheid die zich op het sociale vlak afspeelen. We moeten op maatschappelijk niveau gelijkheid nastreven.'

Zou u uw eigen jeugd als armoedig omschrijven, Thomas?

Gunzig: 'Van mijn geboorte in 1970 tot 1980 ging het goed. Mijn ouders waren nog niet gescheiden, hij werkte als leraar en zij werkte bij haar moeder in een kledingwinkel. Toen ze uit elkaar gingen, zijn we in de armoede getuimeld. Mijn moeder had geen centen en mijn vader verloor zijn werk. Hij is dan domweg diamanten beginnen te smokkelen.'

Pardon?

Gunzig: 'Via een louche connectie bij diamantairs in Antwerpen kreeg hij speciale baantjes. Hij nam mij als dekmantel mee naar Peru en Colombia. Ik wist van niets. Toen ik veertien was, werd hij gearresteerd in India en kwam alles uit. Hij heeft er een jaar gezeten en is straatarm teruggekomen. We herkenden hem niet meer. Hij sliep in de tuin, had paniekaanvallen en leek tien jaar ouder geworden.'

Bazan: 'Hoe gaat het nu met hem?'

Gunzig: 'Goed, hij gaat naar een psycholoog.'

Het beste moet nog komen

De volgende ochtend vertelt Gunzig over de scenario's die hij heeft geschreven, voor de succesvolle films met Jaco Van Dormael en voor een stripalbum dat zich in het Justitiepaleis afspeelt. 'Dat is een waanzinnige plek. Beneden heb je grote hallen met bewijsstukken, waar het enorm naar wiet ruikt. En er staat een bokaal met een afgehakte hand op sterkwater, in afwachting van een proces.'

In een koffiehuis pikken we het gesprek op bij de onzekerheid van het schrijversbestaan en de culturele sector.

Gunzig: 'Ik heb één grote theorie en dat is dat je verbeelding nodig hebt om uit een uitzichtloze situatie te ontsnappen.'

Bazan: 'Helemaal waar. Tijdens een therapie moet ik me soms helemaal van de cirkelredenering van de patiënt onttrekken, erbuiten gaan staan en creatief nadenken. Dat kan tot een inzicht leiden dat iemand helemaal doet kantelen en beterschap brengt.'

Gunzig: 'Je zou daarom de culturele sector beter moeten verzorgen. De politiek is het omgekeerde van de verbeelding. Overheden gaan op zoek naar wat ooit heeft gewerkt en willen risico's vermijden. De politiek is per definitie zonder visie en bureaucratisch. Zo rijdt ze zichzelf vast in iedere crisis. Op cultuurgebied wordt een wanbeleid gevoerd. Het geld dat je investeert in cultuur betaalt zich altijd terug, maar nu stoppen we onze kunstenaars in een schimmig statuut en laten we hen verrotten. Zowel in Wallonië als in Vlaanderen. Als er geen antwoord komt op de totale culturele lockdown, zullen we tragedies zien.'

'Alles wat binnenkomt, geef je weer uit', zei u. Valt dat te managen?

Gunzig: 'Dat betekent dat ik al veel geluk heb. Ik heb drie kinderen. Mijn lief is artieste en heeft nauwelijks inkomsten. Dus alles valt op mij: de stages van de kinderen, de school, kleding, alles ... En ik slaag erin dat allemaal te betalen, dus ik ben trots op mezelf. Maar als er twee maanden niets binnenkomt door de pandemie, is het geld op. Dan zit ik in de penarie.'

U maakt succesvolle radiocolumns, films en boeken. Hoe kan het dat het zo ingewikkeld is om rond te komen?

Gunzig: 'Voor de radio krijg ik maar 150 euro per aflevering. Barslecht, maar het biedt wat publiciteit. En als je 10.000 exemplaren van een boek verkoopt, levert je dat 10.000 euro op, voor twee jaar werk. Met alle klusjes erbij is het te rooien, maar ik heb nooit de bestseller geschreven die rust brengt. Dat stemt ook tot nederigheid. En het is een groot taboe. We maken altijd boeken en films over straatarme mensen of superrijken omdat dat fotogeniek is, maar de klasse daartussen wordt vergeten. En daar is veel woede, over het kapitalisme, de grote jaren van economische groei die voorbij zijn, het geloof in de toekomst dat afneemt. Daar komen de gele hesjes vandaan, Vlaams Belang in Vlaanderen en de PTB in Wallonië. Ik ben het niet met hen eens, maar ik begrijp perfect waar de frustratie vandaan komt.'

Bazan: 'Ik ben daar pessimistisch over. Als je naar de geschiedenis kijkt, zie je dat elk sociaal-economisch systeem zwaar gewelddadig was en veel lijden heeft veroorzaakt. Denk maar aan de slavernij of het imperialisme. Soms denk ik dat het kapitalisme al wat beter is, maar ook dat leidt tot een groot lijden en ongelijkheid. Ik weet niet of we als mensen in staat zijn om het beter te doen.'

Gunzig: 'Het is oké om te worstelen. Daarom heb ik ook *Feel good* geschreven, over een schrijver en een klusjesvrouw die het moeilijk hebben. Als jonge auteur denk je dat het succes nog moet komen, maar als dat niet lukt, leidt dat tot een existentiële vraag. En het is een groot taboe onder schrijvers – ze overdrijven altijd hun verkoopcijfers. Het is heel moeilijk voor het ego om je neer te leggen bij een zekere middelmatigheid.'

Bazan: 'Je hoeft je niet neer te leggen bij middelmatigheid. De sleutel tot de glorie is de levensduur. Ik wilde de wereld redden, dus ik ben er ook nog niet.'

Wie vragen heeft over zelfdoding, kan 24/7 terecht op 1813 of www.zelfmoord1813.be

Eind september verhuist De Standaard naar het Shellgebouw, naast de Kunstberg. De ruwbouw die de redactie nu nog is, hebben we tijdelijk ingericht met geleend meubilair van Extremis en Ikea.

Verschenen op zaterdag 8 augustus 2020

daard.be/extra/stat

